

Het land van 'Dialogoog, dans en duel'

Een handreiking voor het
gesprek over prediking
in de kerkenraad

Vooraf

Een brochure over prediking, bestemd voor... kerkenraadsleden? Kun je die niet beter adresseren aan de predikant?

Het korte antwoord is: Nee.
Hier volgt de langere versie.

Bij IZB Areopagus trainen we predikanten in missionaire prediking. We staan in een traditie die ons geleerd heeft om veel te verwachten van prediking. Om die verwachting opnieuw te voeden hebben we een boek geschreven: *Dialoog, dans en duel*. Preken voor tijdgenoten.

De titel bestaat uit drie dynamische kernwoorden, die elk een belangrijk aspect van de prediking benoemen: Prediking is een echte dialoog: met de Bijbel, met mensen van vandaag, met hun vragen en hun kwesties. We geloven dat God daardoorheen met ons in gesprek is. Die *dialoog* wil ons tot innerlijke overtuiging brengen, in beweging zetten, als mensen van God. Prediking wil zo leiden tot een *dans*. Maar er is veel in ons dat weerstand biedt, er is ook veel in onze cultuur en in onze kerk dat aangewezen moet worden als 'niet tov', niet goed. Daarom is prediking ook een *duel*.

Via onze trainingen, cursussen en publicaties ondersteunen we predikanten bij een van hun belangrijkste taken: preken, zodat ze zowel gelovige als niet-gelovige tijdgenoten kunnen aanspreken. Nu trainen we bij Areopagus niet alleen predikanten, kerkelijk werkers en theologie-studenten, maar óók kerkenraden. Het is sowieso al echt behulpzaam wanneer je als lid van de kerkenraad doorkrijgt wat

prediking is, hoeveel het vraagt van een predikant, hoe complex het is. Deze brochure is een poging om het preekvoorbereidingsproces inzichtelijk te maken voor kerkenraadsleden, voor niet-theologen dus.

Maar er is nog een reden. Als je deze brochure leest zul je dieper gaan beseffen hoezeer ook de kerkenraad en de gemeente een cruciale rol hebben in het gebeuren van de prediking. Op verschillende punten in deze brochure zal ik dat accentueren.

Als we in de christelijke gemeente missionair willen zijn, als we doorhebben bij hoeveel gemeenteleden het geloof op het spel staat, als we beseffen in welke geestelijke crisis onze samenleving verkeert, dan kan dat ertoe leiden dat we veel gezamenlijker nadenken over prediking, onze rol daarin allemaal veel serieuzer nemen, met een hartstochtelijker gebed bidden om de krachtige doorwerking van de Heilige Geest door Gods woorden heen. Ik wil je van harte uitnodigen om in dat geestelijke proces te participeren en het in je kerkenraad te stimuleren.

Cursus

Deze brochure is een uitnodiging aan uitnodiging aan de kerkenraad om mee te doen aan een korte cursus. Meld je aan met een klein team uit je gemeente, bijvoorbeeld de jeugdouderling, de evangelisatie-ouderling, een pastorale ouderling en de dominee (Het hoeven niet per se 4 ambtsdragers te zijn, maar wel graag minimaal 2). In drie avonden bespreek ik met de deelnemers de hoofdlijn van het boek '*Dialoog, dans en duel*'.

Het bijzondere van de opzet van de training is dat op deze avonden steeds veel ruimte is voor het onderlinge

gesprek in je eigen team. Vertel elkaar eens over je ervaringen omtrent prediking en jongeren, prediking en evangelisatie, prediking en pastoraat. Luister eens naar de predikant, en stel je eens voor hoe dat is, preken voor zulke diverse hoorders, elke week opnieuw, in zo'n turbulente tijd. En ook, vertel elkaar eens over het geestelijke leven dat u aantreft onder gemeenteleden, jongeren, ouderen en allerlei tijdgenoten, en hoe dat misschien te verbinden is met prediking. Misschien dat juist door dat onderlinge gesprek we een nieuwe liefde voor prediking ontwikkelen en een besef van gezamenlijkheid? Ten allen tijde voeren we dat gesprek waardig, als ambtsdragers, met liefde voor de prediking, voor de gemeente en voor tijdgenoten. Het volgen van deze korte cursus zou een goede investering kunnen zijn in het onderlinge gesprek in de kerkenraad, in gezamenlijke vorming en toerusting.

Boek

In deze brochure krijg je een idee van de inhoud van het boek. Hopelijk werkt het als een teaser. In beknopte paragrafen belicht ik de kern van een hoofdstuk. Uiteraard is het hoofdstuk in het boek uitgebreider en grondiger. Sommigen uit de kerkenraad zullen zich uitgedaagd voelen om het boek te gaan lezen. Misschien dat zij op kerkenraadsvergaderingen een hoofdstuk uit het boek bespreken? Aan het einde van elke hoofdstuk staan gespreks- en verwerkingsvragen, niet alleen voor de predikant, maar ook voor de kerkenraad. Aan de hand daarvan kun je je oefenen in een waardige en doordachte omgang met de prediking, en ook met de predikant. Komt het thema 'prediking' eigenlijk weleens expliciet aan bod in een kerkenraadsvergadering? Kan deze cursus daar misschien een aanzet toe zijn?

O ja, dan nog iets over de plaatjes. De tekeningen in deze brochure zijn niet zomaar wat illustraties om de uitgave 'op te leuken'. Het zijn beelden die helpen om grip te krijgen op de complexiteit van de prediking. De tekeningetjes zijn samengevoegd in een landkaart, dat we met een knipoog 'het land van dialoog, dans en duel' hebben genoemd. De 'praatplaat' is een handig hulpmiddel bij het gesprek.

Het zijn simpele pennenstreken, maar ze verwijzen naar een ernstige werkelijkheid. Wij geloven dat de aanvaarding van het heil dat in Christus ons aangereikt wordt, een beslissend en noodzakelijk moment in het mensenleven is. In ieder mensenleven. Ook in het leven van tijdgenoten die nog van niets lijken te weten, die afgehaakt zijn of die dreigen te vervreemden van Hem. Juist als u dat ook aan het hart gaat, willen we u met klem stimuleren om te bidden om de kracht van de Heilige Geest, ook door de prediking heen.

Graag gids ik u door het land van dialoog, dans en duel.

Ik hoop u op de cursusavonden te ontmoeten.

Dr. Kees van Ekris
studieleider IZB-Areopagus

Het boek 'Dialoog, dans en duel. Preken voor tijdgenoten' is

uitgegeven bij KokBoekencentrum.
www.kokboekencentrum.nl

1 Het brandende boek

In het centrum van de landkaart zie je een berg. Op de top ligt een open boek, en dat boek staat in brand. De vlammen slaan eruit. Hier zien we het geheim van prediking verbeeld. Een preek wil participeren in de kracht van de Bijbel, door de werking van de Heilige Geest. Een preek wil geboren worden vanuit de ervaring dat de Bijbel vurig spreekt voor mensen van vandaag. Soms gebeurt het onder een preek dat wijzelf opeens midden in de Bijbel staan, dat de Geest ons heeft meegenomen. De gebeurtenissen, de woorden, ze komen tot leven, in mensen van de 21e eeuw. Het is een heilig moment; je hebt de neiging je schoenen uit te doen...

Dit gebeuren is een groot geheim. We hebben het niet in handen. Het heeft te maken met eerbied en gebed, met de Heilige Geest die werkt. Het heeft ook te maken met kunde en concentratie, met verlangen en verwachting.

De predikant is getraind in het kundig uitleggen van Bijbelteksten. Waar zit de verkondiging van het heil in dit Bijbelgedeelte? Wat betekende die verkondiging daar en toen? Hoe is deze passage in de kerkgeschiedenis

uitgelegd? Wat kan het vandaag betekenen?

Tijd

Het maken van een goede preek komt niet alleen aan op kunde, het vergt ook tijd. Krijgt de dominee voldoende tijd om gedurende de week dit Bijbelgedeelte te bestuderen, en erover te mediteren? Op de afbeelding staan allerlei bordjes bij de bergweggetjes 'Schoenen uit'. 'Ga terug!' 'Stilte'. Preekvoorbereiding is geen platgetreden pad, geen gebaande weg; het is elke week een zoektocht. Soms beland je op dood spoor; soms moet je omkeren. Stilte en gebed spelen een belangrijke rol en die verhouden zich eenmaal slecht tot een overvolle agenda. Waar vind je de rust en de innerlijke concentratie, als je werkweek nauwelijks vrije ruimte kent? Misschien krijgt de liefde voor de prediking in jullie

gemeente gestalte in een kerkenraad die waakt over de tijd van de predikant, zodat die zich grondig kan voorbereiden op de prediking. Is er in de kerkenraad het besef dat predikantschap allereerst een geestelijke roeping is, die tijd vergt voor gebed, studie en gesprek? Waakt de kerkenraad over die ruimte voor de predikant? En beseft de predikant dit zelf ook? Dat zijn al hele belangrijke vragen om samen te bespreken.

Houding

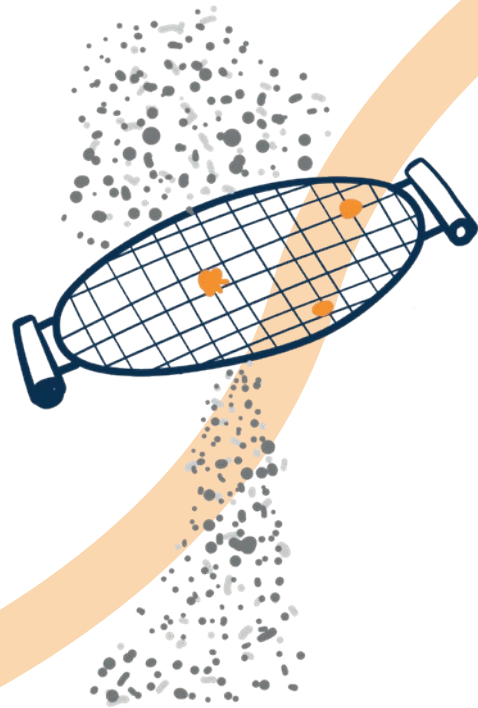
In het boek leg ik uit dat preekvoorbereiding een bepaalde houding vraagt van de predikant. Bijvoorbeeld: waken over de vreugde van het geloof

(als medicijn tegen het chagrijn vanwege de drukte). Waken over de liefde tot het Woord (als medicijn tegen de kleinheid van veel kerkelijk gedoe). Essentieel in de preekvoorbereiding is dat je als predikant momenten kent van verwondering, dat de Bijbel tijdens het lezen en bestuderen tot leven komt. Dat vraagt opvallend genoeg ook enige distantie. Een prediker moet ook even loskomen van het hier en nu, van afspraken en verplichtingen, van onze discussies en onze belangen, van de machtsverhoudingen in de gemeente. De christelijke gemeente hoopt erop dat de prediker echt vrij is, vrij om te zeggen wat gehoord is in de Schriften. Soms is het gehoorde kritisch, soms is het zeer troostend. De kerkenraad is geroepen erover te waken dat de prediker vrij is voor het Woord. Omdat dat vrije spreken zo belangrijk is, luistert de kerkenraad met een bijzonder oor. Waarom zouden we in de kerkenraad niet uitgebreider stilstaan bij wat wij gehoord hebben in de prediking, de afgelopen maand? Hebben verscheidene kerkenraadsleden tijdens de prediking observaties gedaan die de gemeente iets te zeggen hebben? Zou dat niet óók een werk van de Heilige Geest zijn? Hoe jammer is het wanneer kerkenraadsbeleid en gesprekken helemaal los komen te staan van de prediking! Alleen daarom al is het raadzaam om met elkaar hierover te spreken.

Het boek biedt aan het slot van hoofdstuk 3 aanzetten voor het gesprek in de kerkenraad. Daar staan nuttige suggesties voor het gesprek in de consistorie, na afloop van de kerkdienst.

2

De prediker als participant

De verschillende taferelen op de grote 'praatplaat' zijn via allerlei weggetjes met elkaar verbonden. De bestudering van de Bijbel is namelijk geen geïsoleerde activiteit. In de uitleg van de Bijbel zoekt de prediker juist verbinding met concrete mensen, in de gemeente, in ons dorp of in onze stad, mensen die leven in de 21e eeuw. Kunnen de eeuwenoude woorden voor hen worden ontsloten? Kan de preek een vorm van 'Lebenshilfe' zijn, een hulpmiddel, een handvat voor jongeren met hun eigen sores, voor gemeenteleden midden in een huwelijks crisis, voor twijfelaars, voor mensen die bidden om een réveil?

Om deze reden speelt het woord 'dialogoog' een belangrijke rol in het boek; het is het eerste woord in de titel. Dialogiseren betekent simpelweg 'met elkaar praten'. Preken is een vorm van gesprek; met de Bijbel, en met de gemeente. Een preek wordt deels ook geboren vanuit gesprekken. Als dominee ben je participant in allerlei levens. Je hoort waar mensen mee bezig zijn, waar ze van wakker liggen, wat hun idealen zijn, welk verdriet hen verwondt. Als een spons neem je al die indrukken en flarden van gesprekken in je op en dat neem je allemaal mee naar je studeerkamer, als

je de Bijbel gaat bestuderen en uitleggen. In de hoop dat het echte leven van mensen van vandaag is terug te horen in je preek.

Contacten

Dat gaat niet vanzelf. Want: met welk soort gemeenteleden kom je als predikant vooral in contact? Zijn dat vooral ouderen, of mensen in een crisis? Spreek je ook gemeenteleden die dagelijks hun plek innemen in de samenleving, in het bedrijfsleven? Is er ook contact met jongeren of met gezinnen waar niet direct pastorale nood is? Zijn er contacten buiten de eigen bubbel? Ook met mensen die niet (meer) geloven? Hoor je wat hun moeite is, wat ze niet begrijpen? En, ook

hier geldt: krijg je/máák je tijd voor zulke gesprekken? De ervaring leert dat zulke 'echte gesprekken' veel opleveren: je leert de taal van tijdgenoten, je krijgt een idee over de dingen die mensen vanbinnen bezighouden. Je leert hun weerstanden begrijpen, je krijgt soms ook echt sympathie voor allerlei soorten mensen, ook voor mensen die heel anders zijn dan jij. In de preek, en in de gebeden, is dat te horen. Als de dialoog in het echte leven plaatsvindt, dan keert het echte leven vaak ook terug in de dialoog die de preek is.

Communicatie

Daar zou je als kerkenraad een goed gesprek over kunnen voeren. Hoe verlopen deze processen in onze gemeente? Als een gemeente heel groot is, kun je het ook hebben over de kwaliteit van de consistorievergadering. Informeren de andere ambtsdragers de predikant over wat zij horen in het echte leven van gemeenteleden? Hoe staat het met de kwaliteit van het huisbezoek? Kunnen ouderlingen misschien ook de thema's uit de gesprekken die zij voeren, uitwerken, verdiepen, onderwerp van gesprek maken tijdens de consistorievergadering? Hoe verloopt de communicatie vanuit het evangelisatiewerk en het jongerenwerk naar de ambtsdragers toe? En wat dacht je van de diakenen! Wordt gedeeld wat zij waarnemen, waar welke nood is?

Je voelt wel aan, deze processen zijn natuurlijk niet alleen de verantwoordelijkheid van de predikant. Maar hoe groot de gemeente ook is, het is zeer aan te bevelen dat de kerkenraad tijd vrijmaakt voor de predikant om met allerlei soorten mensen gewoonweg gesprekken te voeren. Juist ook met jongeren, met afhakers en buitenstaanders. Dat zal de Bijbeluitleg en de prediking ten goede komen. Daarnaast is het ook een vraag voor de kerkenraad

als geheel. Op welke manier voeren we het gesprek over wat er geestelijk gezien gaande is, in de breedte van de gemeente, in de samenleving. Plan periodiek een vergadering voor eerlijke, verhelderende en verdiepende gesprekken en probeer de uitkomst daarvan door te laten werken in prediking, catechese en kerkenraadsbeleid. Wij hebben het sterke vermoeden dat de vermoeidheid die ambtsdragers soms kunnen voelen in 'het kerkelijk vergadercircuit' afneemt, naarmate er meer geïnvesteerd wordt in juist deze gesprekken.

Koorddanser

Op de kaart van het 'land van dialoog, dans en duel' is dit proces op twee manieren verbeeld. Het ene beeld is dat van de koorddanser. Communiceren is balanceren op een dun koord. Kunnen we nader tot elkaar komen? Kunnen we contact krijgen? Voor je het weet begrijp je elkaar verkeerd. Kunnen we elkaar helpen in het begrip van elkaar, en van onze tijdgenoten? Is de preek niet ook een soort balanceren: zoeken naar de juiste woorden, zoeken naar contact? Kunnen we elkaar daarbij helpen?

Zeef

Het tweede beeld is de figuur met de zeef. Communiceren is ook selecteren. Niet alles kan steeds aan de orde komen. Preken is focussen. Een onderdeel van het preekvoorbereidingsproces is daarom 'zeven'. De predikant wordt zich bewust van allerlei soorten impressies, vanuit gemeente, vanuit gesprekken, vanuit het nieuws van de dag. In dat proces van bewustwording blijven sommige thema's op de zeef liggen. Het is belangrijk om die thema's goed te verkennen, om ze vervolgens te benoemen in de preek. Hoe intrigerend wordt het, wanneer in de uitleg van de Bijbel licht valt op de thema's die aan de orde zijn in onze levens en in onze tijd?

3

De cloud boven de dominees-cave

Je zou kunnen zeggen dat het in de preek gaat om trage vragen. Het gaat niet om de vluchtige actualiteit, om slogans en snelle antwoorden. Het gaat om geestelijke verdieping van levensvragen, om Godskennis, om omgang met God, om de navolging van Christus in onze tijd. Als je dit beseft, krijg je als prediker zelf behoefte aan verbreding en verdieping. Als je de existentiële vragen van mensen bespreekt, krijg je ook een besef van traditie. Wij zijn per slot van rekening niet de eersten die zich met deze vragen bezighouden. Wij staan op de schouders van zoveel eerdere mensen die woorden hebben gevonden voor wat zich in het mensenleven aandient.

Leren

In onze protestantse traditie hechten we daarom aan theologie. Een theoloog heeft kennis van de traditie van de kerk en heeft het vermogen om die traditie te vertolken in de wereld van vandaag en om anderen daar in te laten delen. De preek heeft in onze traditie daarom ook een catechetische dimensie: je leert iets in een preek.

Soms hoor je in de preek een gedachte van Augustinus, Luther of Kierkegaard over het thema dat aan de orde

is. De prediker, die ook theoloog is, kent die schrijvers, en kan een fragment selecteren dat mensen van vandaag helpt. Als het gaat over schepping of over menszijn, over levenswijsheid, het oordeel van God of over het eeuwige leven, dan kan een predikant je iets verhelderen over wat die begrippen betekenen vanuit onze traditie. De denkkraft en de wijsheid van eerdere generaties werkt zo door in een volgende generatie. Heel vaak zijn dat hoogtepunten in een preek. We worden gezamenlijk even opgetild en midden in een grotere traditie geplaatst. Let op, die traditie staat steeds ten dienste aan het heden, aan mensen en vraagstellingen van vandaag. Het gaat er niet om dat wij naar een vroegere tijd overgeplaatst worden, maar dat de traditie wordt ontsloten en toegepast, voor mensen van vandaag.

Belijden

Daar zit ook een aspect van belijden in. In eerdere tijden en contexten heeft de kerk beleden wat het indertijd betekende om Jezus Christus te volgen. Wij leren van dat belijden. Wij leren van de continuïteit en de flexibiliteit van de christelijke traditie. In onze tijd doen wij opnieuw belijdenis van ons geloof, in het spoor

van degenen die ons voorgingen. Wat betekent het in onze cultuur en context om Jezus Christus te belijden als onze Kurios? Door deze dimensie worden we ook in de wereldkerk geplaatst. Op heel andere plekken in onze wereld, in Jakarta, Kiev en Kaapstad, zijn broeders en zusters ook zoekend naar wat christelijk belijden in hun context betekent. De preek kan je dus een enorme ruimte in trekken, van de traditie, van de wereldkerk. En er is nog een andere, diepe loyaliteit die ons kenmerkt, en dat is de verbondenheid met Israël. Zij heeft als eerste de oerbelijdenis ontvangen en uitgesproken, over de Ene God waarnaar wij luisteren, over schepping, verbond en verkiezing, over het goede gebod. In de

liturgie, de lezingen en de preek komen regelmatig al deze loyaliteiten aan de orde. Ze functioneren allemaal om de gemeente van vandaag toe te rusten om in haar eigen context trouw en gehoorzaam te zijn.

De cave en de cloud

Deze functie hebben de tekenaars weergegeven met een dominees-cave, een boekengrot, met daarboven een wolk van getuigen, een cloud. De prediker die exegeet is en tijdgenoot/participant, trekt zich terug om gevoed te worden door die 'wolk van getuigen'. Een goede bibliotheek is voor een predikant als een grote verzameling getuigen. Je ziet ze in de cloud figureren

in het denkproces van de prediker. Prediking gaat maar voor een klein deel over originaliteit. Het gaat er eerder om dat je de kracht van een traditie ontsluit voor mensen van vandaag. Er is zoveel rijkdom in deze traditie op te delven. Je hoeft dingen niet zelf uit te vinden. Het gaat er eerder om dat je weg weet in de grote traditie, zodat je mensen van vandaag kunt verrijken met gedachten waar wijzelf door opgebouwd worden.

Trouwens, het gaat in die cloud niet alleen om denkers. Het gaat om allerlei type 'voorgangers'. Grootouders, kunstenaars en martelaars, een verzetsheld als Corrie ten Boom en een middeleeuwer als Anselmus, de dichter T.S.Eliot en een juf van de basisschool, van wie je zoveel geleerd hebt. De kunst is misschien wel om gaandeweg ons leven die cloud zo groot en breed mogelijk te maken, te blijven lezen, luisteren en kijken. Laat je cloud verrijken door gemeenteleden en tijdgenoten. Ook dat is een vorm van dialoog dus. In de

preek gaan allerlei voorgangers en medepelgrims de dialoog met ons aan. Ze moedigen ons aan om in onze tijd verantwoordelijkheid te nemen voor God.

In de kerkenraad zou je een goed gesprek kunnen voeren over leerprocessen in de gemeente. Wat 'leren' wij jonge mensen en hoe? Over welke thema's zou het vooral moeten gaan en waarom? Op welke manier kunnen we het leeraspect van de prediking versterken? Een paar leer- en gespreksvragen in de zondagsbrief? Of misschien leestips? Welke leerbehoefte leeft er in de gemeente? Hoe gaan we eigenlijk om met het verschil in leerstijlen onder gemeenteleden? Je voelt wel aan, dat zijn vragen die niemand in z'n eentje aankan. Ook daarvoor hebben we elkaar nodig. Trouwens, hoe gaaf zou het zijn om elkaar eens te vertellen wie er allemaal in jouw 'cloud' zitten. Welke getuigen heb jij, onder de gestorvenen en de levenden, mensen die je hielpen om te geloven? (zie verder de vragen na hoofdstuk 5).

4 De radar

'Ik heb God eens zelf horen spreken' schreef de theoloog Wessel ten Boom (1959-2021). 'Het was een machtige ervaring, maar maakt ook eenzaam, want zoiets is oncommuniceerbaar'. En met enige humor voegde hij eraan toe: 'Later kreeg ik de preek op papier, dus kon ik God nog eens nalezen. Maar toen sprak Hij niet meer'. Het is een prachtig voorbeeld van de mystieke dimensie van de preek. Rechts-bovenin de route door het 'land van dialoog, dans en duel' is dat verbeeld met een radar.

In een preek kan het zomaar gebeuren dat het is alsof God rechtstreeks tot jou spreekt. Gouden momenten zijn dat. 'Het gaat over mij', denkt een hoorder opeens. Sterker nog: 'God spreekt met mij'. Het is in de gemeente, in de gezinnen, maar ook in de kerkenraad van het grootste belang dat we deze gesprekken voeren: 'Wat zegt God?' Wat een prachtig nagesprek zou dat in de consistorie zijn, wanneer ambtsdragers durven voorgaan in de beantwoording van die vraag: 'Waar hoorde ik vanmorgen/vanmiddag God aandringen?'

Tijdens de preek wil de 'radar' in ons geactiveerd worden die probeert op te vangen wat de Geest van God zegt, en ook tot mij persoonlijk. Dat is een volslagen andere houding dan die van de 'consument' die de preek of de liturgie als product beoordeelt, goedkeurt of afkeurt. Die houding zouden we moeten afleren. Alsof wij de preek kunnen beoordelen op grond van wereldse, seculiere criteria; alsof wij de preek langs de meetlat kunnen leggen van vooringenomen posities en opvattingen.

Trouwens, we zijn ervan overtuigd dat wanneer we in de gemeente vaker met elkaar zouden spreken over deze mystieke dimensie in prediking, over momenten waarin gemeenteleden ervaren dat God ons aanspreekt door de prediking heen, dat we dieper onder de indruk zouden komen van de manieren waarop de Geest van God werkzaam is onder ons, ook door de prediking. Hoe belangrijk is het daarom om ook jonge mensen te leren om op deze manier tijdens de eredienst 'op te letten', om 'open te staan' voor wat de Geest tot de gemeente zegt. Zou de kerkenraad die dimensie niet sterker onder de aandacht kunnen brengen in de gemeente? De geestelijke activering, bewustwording en 'training' van de gemeente zou weleens een heleboel onwaardige gesprekken over de prediking kunnen wegnemen of doen verminderen. Dat kan ook de druk op de prediker verminderen. De gemeente luistert immers weliswaar naar de prediker, maar eigenlijk vooral naar wat GóD zegt, door de woorden van de voorganger. Prediking is allereerst een geestelijke en een theologische activiteit, en pas in tweede of derde instantie een esthetische categorie.

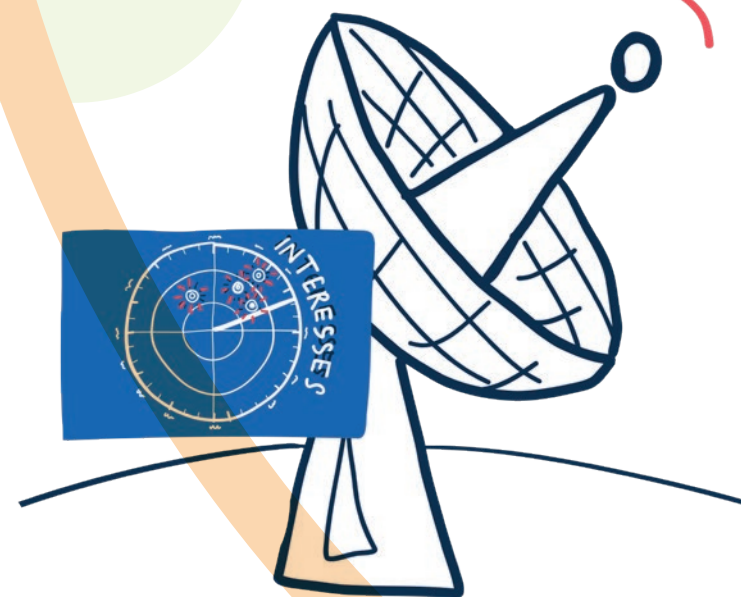
Vorbereiding

Op een intrigerende manier staat bij de preekvorbereiding ook de 'geestelijke radar' in de predikant aan. Wat is de essentie in deze tekst? Wie verschijnen er allemaal op de radar terwijl je hierop zit te studeren? Aan welke voorvallen in het gemeentelven of in de culturele context van het moment moet je plotseling sterk denken? Wat wordt er precies getriggerd door de Bijbeltekst? De verbinding tussen de Bijbeltekst en mensen van vandaag wil tijdens de prediking gebeuren, maar ook tijdens het vorbereidingsproces. In die zin is preekvorbereiding een intens geestelijke activiteit. In openheid naar Gods Geest speurt de geest van de prediker naar ingangen vanuit dit Bijbelgedeelte tot het hart van mensen van vandaag.

Zoektocht

Hoe leerzaam zou het zijn om, zo nu en dan, dit proces ook eens gezamenlijk te doen; tijdens een kerkenraadsmoment of een consistorievergadering! De predikant introduceert een Bijbelgedeelte, legt uit wat daar staat en wat de essentie is, en nodigt andere ambtsdragers uit om hardop mee te denken, met het oog op de gemeente die wij gezamenlijk dienen. Welke gedachten komen op, aan welke voorvallen moeten ambtsdragers denken? Het uiteindelijke proces van het schrijven van een preek heeft vaak iets solitairs, je sluit je op in de stilte van de studeerkamer, maar op verschillende momenten kan zo nu en dan gezamenlijk worden gereflecterd. Waarom dit proces niet ook eens doen met jongeren, of met gemeenteleden die recent tot geloof gekomen zijn, met ouderen of met belijdeniscatechisanten? Op die manier kan de gezamenlijke verantwoordelijkheid in het preekvorbereidingsproces gestimuleerd worden, en kunnen gemeenteleden bewustgemaakt worden van de 'zoektocht' die prediking ook is.

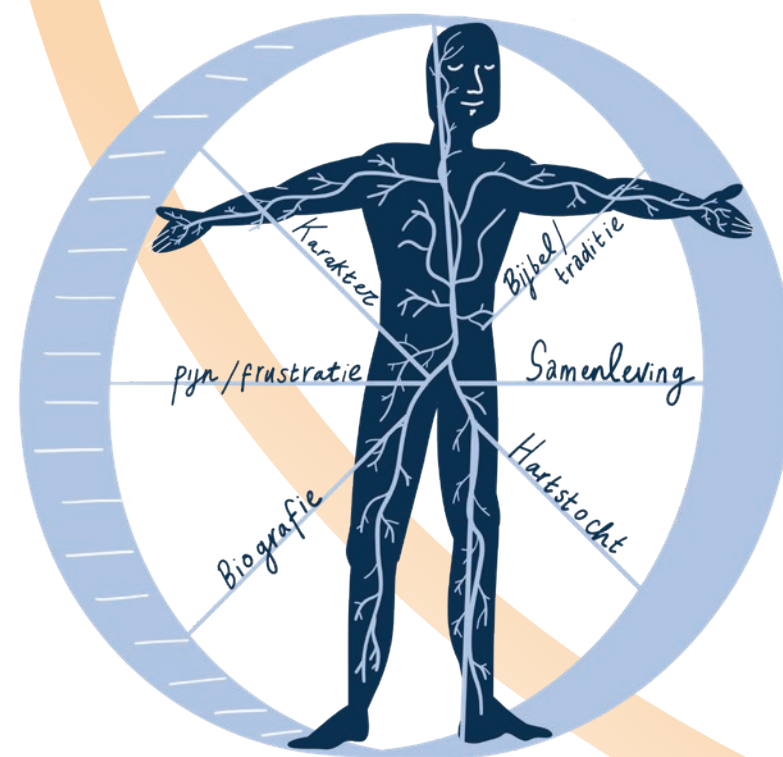
De radar staat dus voor de geestelijke ontvankelijkheid die geactiveerd wil worden terwijl we spreken en luisteren naar Gods woorden. Na hoofdstuk 4 in het boek zijn daar verdere aanwijzingen voor te vinden. Als een bijlage bij hoofdstuk 9 hebben we ook een vragenlijst opgesteld waarmee in de kerkenraad en in de gemeente een preek op een goede manier besproken zou kunnen worden.

5 Doorleving

Nu keren we weer terug naar de prediker. Bij Areopagus horen we vaak dat gemeenteleden verlangen naar 'doorleefde prediking'. Meestal wordt daarmee bedoeld dat je voelt dat de preek daadwerkelijk 'door de prediker is heengegaan'. Dat is een terecht verlangen. Als we hopen dat het gemeentelid de preek 'door zich heen laat gaan', kan dat eigenlijk niet zonder dat ditzelfde ook in de prediker is gebeurd. Het is tegelijkertijd ook goed dat de gemeente beseft hoeveel dit geestelijk, emotioneel en persoonlijk van de prediker vergt. Wat we eigenlijk vragen is dat de prediker 'met huid en haar' betrokken is op de inhoud van het Bijbelgedeelte, en dat elke week opnieuw.

Als het in een Bijbelgedeelte over zonde gaat, bijvoorbeeld, dan kan het bijna niet anders of je beseft als predikant ergens tijdens de voorbereiding die werkelijkheid ook in je eigen leven. Plotselng overvalt je een soort wroeging over dingen van jezelf, of wordt je je bewust van je eigen tekort of schuld in een concrete situatie. Als het gaat over een genezingsverhaal, kan het gebeuren dat een prediker thuis, soms in de familie- of vriendenkring, heeft te leven met een ernstig ziek kind. Hoe preek je over een genezingsverhaal als je midden in een proces van behandelingen zit, of zelfs afscheid

aan het nemen bent van iemand? Dat geldt voor veel andere thema's. Je preekt over geloof, twijfel en ongelof, terwijl je een dochter hebt die afgehaakt is en terwijl je op zondagmorgen op de kansel staat denk je aan haar. Je exegetiseert Bijbelteksten over de eenheid van de kerk en de onderlinge liefde in de christelijke gemeente terwijl je in vergaderingen met nare ruzies te maken hebt en je nog een paar zure en negatieve mails te beantwoorden hebt, van gemeenteleden. Predikantschap is je roeping, dat geloof je en daar heb je ook offers voor gebracht, maar ondertussen zuigt

een buurgemeente met een populaire voorganger de gemeente leeg, en jij wordt er eigenlijk op aangekeken. Je gaat voor in de gebeden in de gemeente, terwijl je zelf dorre tijden beleeft waarin het voelt alsof God Zijn aangezicht verborgen houdt. Dat is de binnenkant, en soms ook de achterkant, van het predikantenleven. Natuurlijk, het is niet altijd even heftig, en predikanten verschillen ook qua temperament. Maar er zijn maar weinig predikanten die hier geen weet van hebben. En ik weet ook niet of het zo'n goed teken is, als een predikant hier niets van herkent.

Zielzorg

Dit roept de vraag wakker naar de zielzorg voor de prediker. Wie zorgt er voor de ziel (en het gezin) van prediker? Wie houdt de predikant uit de wind in gure tijden? Wordt ertijdens kerkenraadsvergaderingen

gebeden voor de predikant? Is de kerkenraad, of het moderamen, een plek van veiligheid en beschutting? We leven in een gepolariseerde samenleving, en ook in de kerk steekt grimmigheid en hardheid helaas steeds meer de kop op. Als predikant heb je daar veel mee te maken. En ondertussen heb je een geestelijke taak, om de gemeente voor te gaan in wijsheid, gebed en liefde. Hoe zou je dat ooit kunnen volbrengen zonder de hulp en de geestelijke bijstand van andere ambtsdragers? Hoe is het geestelijk klimaat in de kerkenraad? Hebben we door dat Geestkracht in de prediking ook iets te maken heeft met het gebed en de geestelijke gezamenlijkheid in de kring van ambtsdragers?

Existentieel

Op de kaart hebben we dit proces afgebeeld met een afbeelding van een open en kwetsbaar mens. En ondertussen lopen allerlei lijnen door de prediker. De lijn van de eigen biografie en de eigen omstandigheden, de lijn van de cultuur en de tijd, de lijn van het geloof en het betreffende Bijbelgedeelte, al die lijnen wordt de prediker zich bewust in de voorbereiding. En daarin, en dat is de essentie, in al die levenswerkelijkheden wil bevonden worden dat het Evangelie wáár is, dat het Bijbelgedeelte inderdaad over het echte leven gaat, en dat de prediker ook zelf daarin troost, bekering, kennis en moed ontvangen heeft. We noemen dat bij Areopagus 'existentiële verificatie': de prediker verifieert de waarheid van het Schriftgedeelte in het eigen bestaan. Zo wordt 'doorleefde prediking' geboren.

6 Ontmaskering

Op de landkaart zie je aan de rechterkant een sterke zaklamp. Je ziet een mens en achter die mens zie je een spookfiguur. De prent is simpel, maar daardoor ook sterk. Het gaat om licht en donker. Om een mensenkind en om spoken. En het gaat om een lichtstraal waardoor er licht binnendringt in de duisternis, waardoor plotseling iets duidelijk wordt. Dat is prediking ook: ontmaskerend licht. Dingen worden helder. Uw Woord is een licht op ons pad.

Ja, het spookt soms in mensenlevens. Des te meer je participant bent in mensenlevens, des te meer je toegelaten wordt in de verborgen binnenkamer van tijdgenoten, des te meer je hoort hoe het er kan 'spoken'. Bij jongeren, in de druk om te presteren, om 'iemand te zijn', om rust in je hoofd terwijl ADHD van je innerlijk een flipperkast maakt. Het kan spoken in levens van volwassen mensen, door innerlijke demonen van wroeging, van begeerte die jou je relaties stuktrekt, van drukte die je doet stuteren, van zonde die je van God vervreemdt. Het kan spoken in een cultuur. Zichtbare spoken: antisemitisme, geweld, het aborteren van kinderen, ecologische verwoesting. Onzichtbare invloeden: ideologieën die het mensenhart verleiden, die de geest van mensen verblinden, geldzucht,

populisme, etc. Seculier denken, massaal doen alsof er geen God is, alsof het mensenleven niets anders is dan wat je kunt kopen en hebben. In de Bijbel is dit continu aan de orde. Steeds gaat het over andere goden, over invloedssferen die Israël en de gemeente losweken van de Ene God. 'Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben' horen we in de Tien geboden, 'gij zult voor die goden niet buigen'. Als Jezus in het Evangelie optreedt is Hij voortdurend in gevecht met schreeuwende demonen die mensenlevens stukmaken. Vanaf het begin tot aan het einde wordt Hij ook omgeven door de dreiging van politieke machthebbers. Die zullen Hem ook doden. En Paulus spreekt over machten, tronen en geestelijke invloedssferen, en volgens de apostel zijn dat werkelijke tegenstanders die de gemeente omgeven en bedreigen.

Duel

De preek is daarom ook een duel. We voelen aan, we moeten hier wel goed over nadenken. Het gaat niet om een nieuwe vorm van bangmakerij of bijgeloof. Het gaat om werkelijke machten die in hun effecten zichtbaar worden. Het gaat om dat wat het geloof van de gemeente en de humaniteit in een cultuur bedreigt. De gemeente is waakzaam op die dingen. Ook dit is een urgent, actueel gespreksonderwerp in de kerk, zowel in gemeenteberaad als op de kerkenraadsagenda. Welke geestelijke machten beïnvloeden ons geestesleven, in de gemeente, in de gezinnen, in de cultuur waarin wij leven?

Het punt waarom het hier gaat noemen we 'onderscheidingsvermogen'. In het boek, in hoofdstuk 7, geef ik verschillende voorbeelden daarvan. Het gaat om de vraag of wij door kunnen krijgen welke verstikkende machten het concrete leven van gemeenteleden op

de huid zitten. Vraag eens naar de economische druk in het leven van allerlei gemeenteleden. Vraag eens door naar de levenservaring van mensen die buiten het systeem vallen, die afgeschreven zijn en afgedankt. Luister eens naar de ideologische invloed die een liberale, seculiere cultuur uitoefent in instellingen, in gezinnen, op stageplekken van de jongeren. Luister eens naar de ecologische ravage die een kapitalistische cultuur veroorzaakt, waar wij onderdeel van zijn. Luister eens naar de verhalen van mensen die in de loop van hun leven steeds meer van Christus losgeweekt zijn: Wat is er gebeurd?

Juist deze gesprekken zijn momenten om geestelijk leiding te geven in de gemeente en aan de prediking. Misschien doen we in deze gesprekken ook hier de ervaring op dat we opeens plotseling midden in de Bijbel staan, waar het ook kan 'spoken', maar waarin ook steeds bevrijdende profetische stemmen klinken. Heel vaak doordat het Woord van God levend wordt.

In de 'vertragende vragen' na hoofdstuk 7 vind je aanvullende verwerkingsvormen om dit belangrijke, maar niet eenvoudige gesprek in allerlei verbanden te voeren.

7 Dansen

Als je al de eerder genoemde dimensies nog eens de revue laat passeren, raak je doordrongen van de notie van heil en onheil. Er is onheil, echte geloofs- en levensafbrekende krachten. God heeft vijanden. En er is heil, er is omgang met God te ervaren waardoor je verzoening met Hem beleeft, het eeuwige leven proeft, heelmakende krachten ontdekt, moed krijgt om in waarheid te leven. Dat is echt, reëel. Daar kun je contact mee krijgen door de preek. Trouwens, ook films kunnen zo'n preek zijn. Je zou als kerkenraad eens de film *A Hidden Life* moeten bekijken (zie hoofdstuk 8 van het boek). Een film over geloof in God, over levensgeluk en over verzet tegen machten die zowel het geloof als het levensgeluk willen breken.

De metafoor van de dans wil iets uitdrukken van de vervoering die kan gebeuren in de prediker, tijdens de preek en onder hoorders. Als Petrus de Pinksterpreek houdt, suggereren sommigen dat hij dronken is. Er zat een krul in zijn tong, blijkbaar. Een preek is dus een dialoog, en zeker ook een duel, maar met de dans als doel. Met de missionaire dimensie van de preek bedoelen we het moment waarop God tijdgenoten ten

dans vraagt, om zich over te geven aan de beweging van de Geest in ons bloedechte leven.

Missionaire intelligentie

In het missionaire moment van de preek heeft de prediker iets van een dwaas. Een mens die domweg gelukkig is met God en daarvan spreekt. Misschien moeten we in de kerk ons iets meer geven aan die vervoering? Misschien kunnen we elkaar helpen door ook in de kerkenraad vaker te spreken over momenten van vervoering die wij in het geloof, in de liturgie en onder prediking kunnen beleven?

En toch is een missionaire preek tegelijkertijd ook broodnuchter. Op de preekstoel sta je als mens die net als zijn tijdgenoten het ongeloof in zichzelf kent, de twijfel en de aanvechting. Maar je bent daar doorheen gekomen. De tegenstand is gebroken. Als missionaire prediker distantieer je je dus niet van je tijdgenoten. Eerder andersom: er is sympathie, herkenning en liefde. Juist dat voel je in een missionaire preek. Maar je voelt ook een bepaalde gloed: Blijf niet zoals je bent, laat je verzoenen met God, keer je om en leer anders te denken en te leven.

In hoofdstuk 8 bespreken we de interessante theoloog Tomáš Halík. Hij laat zien hoe hij zo om zijn atheïstische, argwanende Tsjechische tijdgenoten geeft, dat hij hun levensfilosofie probeert te begrijpen, de waarheid ervan erkent, en tegelijkertijd het in zijn ogen incomplete ervan durft te benoemen. Waarom zouden Nederlandse predikers niet op een analoge manier dichtbij tijdgenoten kunnen komen, hen begrijpen en proberen te doorgronden, en juist zo Evangeliewoorden proberen te vinden die toegankelijk voor hen zijn? Zoals Paulus in I Korinthe 14 hoopt, dat tijdgenoten die in de christelijke gemeente komen, plotseling beseffen dat hun innerlijke leven gekend wordt door de woorden die ze horen en dat ze daardoor het besef krijgen: 'God is hier'. Er kan zo'n gloed in de woorden komen dat het ongeloof geen stand houdt.

Juist in de missionaire dimensie van prediking voelen

we de noodzaak van gezamenlijk gesprek. Nogmaals: welkom op de cursus om hierover door te spreken. Aan de ene kant is er de belangrijke vraag: Vinden er in de gemeente bekeringen plaats? Wie komt er tot geloof? Praat met hen, vraag naar hun ervaringen en wat hen heeft geholpen in het geloof. Aan de andere kant zijn er de vragen naar de relatie tussen de prediking en het dagelijkse leven op school, op het werk, in het gezin. Welke ervaringen hebben ambtsdragers in hun dagelijkse leven? Welke schroom hebben ze? Kennen ze Godschaamte? Welke goede ervaringen hebben ze? En hoe kunnen deze gesprekken vruchtbaar gemaakt worden voor de prediking? Predikanten hebben veel baat bij levensechte verhalen over hoe het Evangelie wel en niet resoneert onder tijdgenoten in het dagelijkse leven. Juist door deze gesprekken kan missionaire prediking gemeenteleden toerusten om getuige van het Evangelie te zijn in hun concrete leven.

In hoofdstuk 1 van het boek hebben we het begrip 'missionaire intelligentie' ontwikkeld. Je kunt dat samen lezen. Het begrip is ontwikkeld naar aanleiding van de interviewpodcast 'Dit dus'. De vraag is, hoe kun je op een sensitieve manier het christelijk geloof, Bijbelverhalen en levenservaringen van tijdgenoten op elkaar betrekken? Zowel de predikant, de ambtsdrager, de catecheet als ieder gemeentelid heeft baat bij oefeningen in die specifieke sensitiviteit. Het zou een mooi thema voor een kerkenraadstraining kunnen zijn, 'missionaire intelligentie'.

8 Het kookeiland

Na al deze zware thema's en trage vragen is de afbeelding van het kookeiland op de 'praatplaat' opeens verrassend luchtig. Je moet even denken in culinaire termen. Een preek heeft iets weg van het bereiden van een goede maaltijd. Ook aan zo'n maaltijd gaat een heel proces vooraf. Een goede maaltijd flans je niet in elkaar. Zonder voorbereiding gaat het niet. In een goede maaltijd proef je de toewijding van de kok. Je zoekt een recept, je bedenkt de gerechten, je zoekt een afstemming tussen de gerechten, je koopt de ingrediënten, je snijdt de groenten, je kookt, je braadt, je giet af, je denkt na over kruiden, verhoudingen zijn essentieel. Je staat soms uren in de keuken. Maar op een gegeven moment komen de gasten, en serveer je de gangen van het menu, vaak met een glimlach. Hier deed je het voor. Je hoopt dat je vrienden een ervaring opdoen van gastvrijheid, voeding en kwaliteit. Zo kun je ook over de preek denken. Moet er iets van een amuse zijn, een voorafje? Moet je kiezen voor zus of zo'n opbouw van de verschillende elementen van de preek? Welke ingrediënten zijn gepast, welke kun je beter voor een volgende keer bewaren? Is alles goed op smaak? Zitten er voldoende voedingsstoffen in?

Opbouw

In hoofdstuk 9 openen we het gesprek over 'Preken is praten'. Het gaat over communicatie. We citeren wijlen prof. Gerrit de Kruijf die geloofde in de preek als dialoog: we laten daarin zien hoe in het Evangelie Jezus op heel verschillende manieren communiceert; door vragen te stellen, parabels te vertellen, door te troosten, door te profeteren. We vertellen over een onderzoek onder millennials, twintigers en dertigers, en hun hoop op prediking die 'echt' is, die het gesprek met hen aangaat, en die richting aanwijst over wat het mensenleven het waard maakt om geleefd te worden. We spreken ook over het risico van jargon en slogans, over dode taal en het verlangen naar levende woorden. We doen in dit hoofdstuk ook een voorstel, voor wie dat uit wil proberen, over hoe je een preek retorisch, qua compositie, op kunt bouwen. We noemen dat de zeven i's, en in het hoofdstuk en de bijlage kun je de uitwerking daarvan vinden. In dit hoofdstuk bespreken we ook de vraag over de authenticiteit, over de aanwezigheid van de persoon van de prediker in de preek. We geven daar een paradoxaal antwoord op. In zekere zin ben je als prediker in alles aanwezig (in je taal, je selectie, je stem, je theologie, je zwaktes, etc), wees je daarvan bewust, en: disciplineer dat, maak vooral ruimte om van jezelf af te wijzen, naar die Ene, door Wie wij leven, door Wie we zijn wie we zijn.

Het hoofdstuk eindigt met een paradox. Enerzijds: Zorg voor een opbouw van je preek die te volgen is voor de hoorders, waardoor je helder kunt communiceren wat je te zeggen hebt. Schud in je preek niet een zak aardappels uit over de gemeente. Anderzijds: Focus niet al te zeer op je performance. Zeker, memoriseer je preek, kijk mensen aan, en

concentreer je. Maar let op, de kerk is geen theater, jij bent geen 'celebrity' en de gemeente is geen publiek. Het gaat niet om jou. Draag daarom een toga, die verwijst naar je opdracht en je Opdrachtgever. Laat de bezieling vanuit de Schriften door je heen golven. Beter stamelend en stotterend over de Gekruisigde spreken, dan in een perfecte performance de aandacht vooral op jezelf te richten.

9

De gezegende gemeente

In het laatste hoofdstuk van het boek gaat het over de zegen. Het gaat om het besef dat we als christelijke gemeente 'een gezegende gemeenschap zijn'. Het is een aansporing om je nog weer eens heel bewust de grote waarde van de zegen te realiseren van het geloof, van Gods genade, van een gemeenschap van mensen die door Christus bijeengebracht zijn, van de liturgie, van het kerkelijke jaar en de hoogtijdagen, van liederen en muziek, van de sacramenten waarin wij rusten, van eten en drinken, van levenskracht en levensmoed, van de gaven van de Geest die God uitdeelt, van de zondag.

Er is zoveel om dankbaar voor te zijn. Prediking is ook 'gezegende-woorden-zeggen'. Het is een grote vreugde om te preken, om te spreken over Gods goedheid, om gekleineerde mensen op te richten door hen op God te wijzen. Het is een grote vreugde om de Bijbel, dat schitterende Boek, te ontsluiten voor mensen, om vanuit het krachtenveld van de Bijbel een paar goede woorden te stamelen. Het boek eindigt met deze dimensie van vreugde en aanbidding, in de inbedding van zoveel andere zegeningen.

Gevecht

In het slothoofdstuk staat een korte bijbelse theologie over de zegen. Het opvallende in de Bijbel is dat de zegen ook een soort gevecht is. Jakob strijdt om de zegen. In de geschiedenis van Israël is de overdracht van de zegen, van vader op zoon, een rode draad. Maar het is geen vanzelfsprekendheid. Wat is dat een waardige definitie van wat wij doen, predikers, ambtsdragers, ouders en catecheten: we bidden, we hopen en we vechten om Gods zegen voor mensen om wie we geven. De laatste afbeelding in de 'praat-plaat' is die van een gemeenschap omgeven door twee handen, een dragende hand en een zegenende hand, en in die bedding zien we een gemeenschap die God aanbidt. Daar wil de preek een rol in spelen.

In de verwerkingsvragen na hoofdstuk 10 staan vragen die je kunnen helpen om samen dit gesprek over de zegen, over waarin wij als concrete gemeente gezegend zijn, te voeren. Het kan ook een mooi gesprek worden over de zondag als een zegen, over hoe we die gezegende dag bewaken en reserveren voor God.

Welkom op de training

Grote kans dat je na lezing van deze brochure, denkt: Tsjôh, pittige klus zeg, die prediking. Er komt veel meer bij kijken dan ik dacht. Toch hoop ik dat je óók denkt: Wat kan prediking schitterend zijn, wat een zegen is het, wat een noodzakelijk gebeuren om ons geloof te versterken, om de gemeente op te bouwen en om tijdgenoten te bereiken met dit goede nieuws! Ik hoop dat je zin krijgt om als prediker, als kerkenraad, als gemeentelid nog meer dan ooit betrokken te raken op prediking. Al heeft ieder daarin een eigen rol, het is een gezamenlijke roeping.

Als IZB Areopagus dragen we graag bij aan het gesprek over de prediking. Daarom organiseren we een korte cursus voor kerkenraden en predikanten, om ambtsdragers te stimuleren om met geloof en toewijding God en de gemeente te dienen. Door gebeden en gesprekken, rondom beleid en prediking. Op hoop van zegen.

Kijk voor het actuele trainingsaanbod over 'Dialogo, dans en duel' op www.izb.nl/areopagus

